TARTMUS

RANDEVUU NELLYGA.

Eduard Wiiralt Juhani Komulaineni kollektsioonist

22.05.–03.10.2021

Tartu Kunstimuuseum

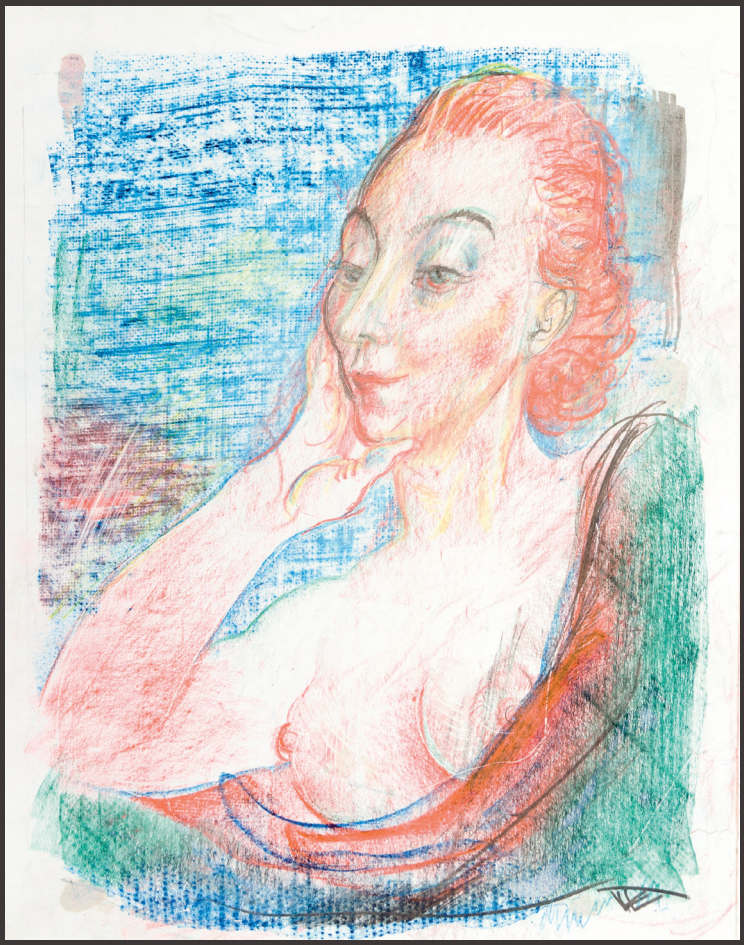

Tartu Art Museum

tartmus.ee

Tartu Kunstimuuseumil on suur rõõm koostöös Tuglase Seltsiga tuua publiku ette Soome helilooja ja erakoguja Juhani Komulaineni kollektsioon Eduard Wiiralti (1898—1954) loomingust. Kogujat ja kogutavat ühendab side Prantsusmaa ja Pariisiga, kus mõlemad on pikemalt elanud. Komulaineni pühendumine ja hoolimine Wiiralti pärandist väärib tunnustust.

Eduard Wiiralti tegevus kunstnikuna on Tartu ja Tartu Kunstimuuseumi jaoks olulise tähtsusega. Lõpetas ju oma eluajal rahvusvahelise tuntuse pälvinud graafik 1924. aastal Tartus tegutsenud Pallase kunstikooli esimese lennu ning oli üks eredamaid näiteid toonase õppeasutuse ning laiemalt Eesti kunsti rahvusvahelises eduloos. Värske vilistlasena õpetas Wiiralt veel põgusalt Pallases, ent suundus juba 1926. aastal elama ja töötama Pariisi. Näitus „Randevuu Nellyga“ tutvustabki Komulaineni kogu põhjal Wiiralti üht eluetappi Prantsusmaal ning esitlemisele tuleb meisterliku graafika kõrval palju just selliseid kordumatuid teoseid nagu joonistused ja monotüüpiad, mida tiražeerida pole võimlik ja seega varem siin muuseumis näidatud ei ole.

Komulaineni kollektsiooni põhiosa koosneb 2002. aastal Pariisi oksjonilt soetatud terviklikust komplektist, kuhu kuulub Wiiralti loomingut Strasbourg'is veedetud aastatest 1931—1933. Kokku 58 originaalteose seas on palju unikaalseid akti- ja figuurijoonistusi, portreesid, visandeid ning joonistustesari „Pühakud“. Tõenäoliselt on see kollektsioon kuulunud kunstnikule, kollektsionäärile, muusikule ja poeedile Nelly Stulzile, kelle kutsel Wiiralt Strasbourg'is viibis. Hiljem on Komulainen oma kogu sihipäraselt täiendanud peamiselt Wiiralti loominguga perioodist 1926—1939, mil kunstnik elas Prantsusmaal.

Tartmus on viimasel ajal üha enam panustanud erakogudesse kuuluvate teoste kaardistamisse ja eksponeerimisse. Aastal 2019 leidis aset kahest väljapanekust koosnev projekt „Pallaslased Eesti kodudes“, mille raames kuraatorid külastasid ligi 50 kodu, saades üliolulist arhiivmaterjali ja teadmisi seni tundmatutest teostest. Aasta varem eksponeerisime läbi kahe korruse valikut Enn Kunila rikkalikust kollektsioonist. On oluline, et ka publikuni jõuaks see osa väärtuslikku Eesti kunstiloomingut, mis kuulub erakollektsioonidesse ja mida muuseumid igapäevaselt näidata ei saa. Komulaineni kogu on Eestis esitletud küll ka varem, näiteks 2006. aastal Adamson-Ericu muuseumis, 2010. aastal Pärnus, 2017. aastal Riigikogus, aastatel 2017—2018 Eesti Vabariigi presidendi ametiresidentsis Tallinnas ja 2018. aastal Kuressaares, ent Wiiralti jaoks nii olulisse Tartusse jõuab see tänavu esimest korda.

Juhani Komulaineni kogu on varem põhjalikult uurinud ja analüüsinud kunstiajaloolane Mai Levin. Ka käesolev näitus on suuresti üles ehitatud just tema kogutud teadmistele nii selle kogu kui ka Wiiralti kohta laiemalt.

NÄITUSE KURAATORID:
Joanna Hoffmann, Mare Joonsalu

KOORDINAATOR:
Kristlyn Liier

GRAAFILINE KUJUNDUS:
Katrin Nõu

TÖÖGRUPP:
Richard Adang, Nele Ambos,
Indrek Grigor, Margus Joonsalu,
Katrin Lõoke, Julia Polujanenkova,
Anti Saar, Peeter Talvistu, Kristo Tamm,
Ago Teedema, Urmo Teekivi,
Mae Variksoo, Jaana Vasama

TÄNAME:
Tuglase Selts, Eesti Kultuurkapital,
Juhani Komulainen, Mai Levin

EDUARD WIIRALT

1898
sündis 20. märtsil Peterburi kubermangus Tsarskoje Selo kreisis, Gubanitsa vallas

1909
asus perekonnaga Eestisse, Varangu mõisa Järvamaal

1915—1918
õppis Tallinna Kunsttööstuskoolis

1918—1919
võttis osa Vabadussõjast

1919—1924
õppis kunstikoolis Pallas Tartus

1922—1923
täiendas end Dresdeni Kujutava Kunsti Akadeemias

1924
asus tööle Pallase graafikaateljee juhatajana

1925
novembris asus Pariisi

1926
reisis koos Jaan Grünbergiga Itaaliasse

1931
mai–september viibis Strasbourg'is

1932—1933
külastas aeg-ajalt Strasbourg'i

1938
sõitis Prantsusmaalt Marokosse

1939—1944
elas Eestis

1944—1945
viibis Austrias ja Saksamaal

1945—1946
viibis Rootsis

1946—1954
elas Pariisis

1954
suri 8. jaanuaril Pariisis, maetud Père-Lachaise'i kalmistule

WIIRALTIST JA KOLLEKTSIOONIST

Juba õpingute ajal Pallases, eriti aga Dresdeni Kujutava Kunsti Akadeemias sai Wiiraltile selgeks, et ta soovib sõita Pariisi. Pallaslased lootsid küll, et temast saab Tartus graafikaõppejõud, kuid Wiiralti jaoks tähendanuks paigalejäämine liialt kitsaid võimalusi arenguks kunstnikuna. Nii suunduski ta juba järgmisel aastal pärast lõpetamist Pariisi. See Euroopa kunstilinn sai tema peamiseks elupaigaks ja siin lõi ta suurema osa oma meistriteostest. Värvikam on kindlasti esimene Pariisi-periood, mis kestis 1939. aastani. Selle algusaastail, mida Hanno Kompus on nimetanud ka „tormi ja tungi ajaks“, jättis boheemlaslik elulaad, mis tähendas nälgimist, kui ei olnud raha, askeetlust, kui oli vaja tööd teha, ja minnalaskmist, kui oli aega ja raha, tõsise jälje kunstniku tervisele. Kokkuvarisemine tuli 1933. aastal. Diagnoositud maksahaigus sundis muutustele elustiilis ja kujundas ümber Wiiralti mõttemaailma. Pöörane noorusaeg oli läbi saanud. 35-aastane kunstnik loobus alkoholist, tema majanduslik olukord muutus stabiilsemaks ning loomingus sai tooniandvaks rahulikum ja harmoonilisem väljenduslaad.

Nelly Stulz, kes oli käesoleva kollektsiooni esimene omanik, ilmus Wiiralti ellu paar aastat enne tema elus toimunud pöördehetke. Haritud ja kultuurihuvilisest Stulzist sai mõneks ajaks Wiiralti andunud toetaja. Teoks said märkimisväärsed rahasüstid ja muu abi riiete, sigarettide, töövahendite ja eluaseme näol. Samuti osales naine Wiiralti näituste korraldamisel ning teoste müümisel. Stulzi enda kollektsiooni kogunes Wiiralti loomingut Pariisi algusaastatest alates. Pärast nende suhte katkemist 1933. aastal lisandus sinna veel vaid mõni teos. Wiiralti nime jäädvustamiseks annetas Stulz mõned teosed Strasbourg'i Kujutava Kunsti Muuseumile, Estambikabinetile ja Kaasaegse Kunsti Muuseumile.

NELLY STULZ

Nelly Stulz (1892—1969) sündis 13. augustil 1892 Strasbourg'i kunstnikuminiaturisti Gustave Adolphe Stulzi perekonnas. Ta oli maalija, kunstikollektsionäär, muusik ja luuletaja. Oma töid eksponeeris Stulz mitmel isikunäitusel Strasbourg'is ja Pariisis. Tema maalijakarjääri iseloomustamisel saame toetuda Paul Ahne kirjutisele Nelly Stulzi mälestusnäituse puhul ilmunud kataloogis. Ahne märgib ära Stulzi andekuse, suured õnnestumised, tippujõudmise, kuid ka languse ja unustuse hõlma vajumise. Halveneva nägemise tõttu pidi Stulz vanemas eas maalimisest loobuma ja luulele pühenduma. Tema loomingus olevat avaldunud eksalteeritus, distsiplineerimatus, ebaühtlus ja liialdamine, mis olnud iseloomulikud tema isiksusele tervikuna. Teise maailmasõja ajal võttis ta osa vastupanuliikumisest, teda autasustati Resistance'i medaliga. Kõrges eas Nelly Stulziga suhtlemine polevat olnud kerge. Sügavalt uskliku proua seltsilisteks olnud siis kaks koera ja linnud akna taga. Wiiralt on ühes kirjas maininud, et nende teed läksid lahku iseloomude erinevuse tõttu. Haigestunud Wiiralt ei võtnud 1933. aasta mais Nelly Stulzi enam vastu. Nelly rahasaadetised esialgu veel jätkusid.

JUHANI KOMULAINEN

Juhani Komulainen (s 1953) on Soome helilooja, kellele kuulub üle 80 Eduard Wiiralti kunstiteose. Kogujat ja kogutavat ühendab side Prantsusmaa ja Pariisiga, kus mõlemad on pikemalt elanud. Komulaineni pühendumine ja hoolimine Wiiralti pärandist väärib tunnustust.

Komulaineni kollektsiooni põhiosa koosneb 2002. aastal Pariisi oksjonilt soetatud terviklikust komplektist, kuhu kuulub Wiiralti loomingut Strasbourg'is veedetud aastatest 1931—1933. Kokku 58 originaalteose seas on palju unikaalseid akti- ja figuurijoonistusi, portreesid, visandeid ning joonistustesari „Pühakud". Tõenäoliselt on see kollektsioon kuulunud kunstnikule, kollektsionäärile, muusikule ja poeedile Nelly Stulzile, kelle kutsel Wiiralt Strasbourg'is ka viibis. Hiljem on Komulainen oma kogu sihipäraselt täiendanud peamiselt Wiiralti loominguga perioodist 1926—1939, mil kunstnik elas Prantsusmaal.